

Алла Крамаренко,
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
Бердянського державного педагогічного
університету

УДОСКОНАЛЕННЯ ЕКОЛОГО ОРІЄНТОВАНОЇ НАВЧАЛЬНО- МЕТОДИЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ В КОНТЕКСТІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства активне впровадження ідей екологічної освіти й виховання регламентовано Національною доктриною розвитку освіти України у ХХІ ст., Концепцією екологічної освіти в Україні, Національною стратегією розвитку освіти в Україні на 2012–2021 рр., Педагогічною Конституцією Європи тощо. Питання реалізації зазначених документів пов'язано з внесенням коректив у професійну підготовку майбутніх фахівців, у тому числі й майбутніх учителів початкової школи.

Слід зазначити, що різні підходи до модернізації професійної підготовки майбутніх фахівців початкової ланки освіти розкрито в ґрунтовних докторських дослідженнях (О. Біда, Л. Бірюк, О. Будник, П. Гусак, Т. Гуменникова, Б. Долинський, С. Желанова, Н. Кічук, Л. Коваль, А. Коломієць, О. Комар, А. Крамаренко, А. Кучерявий, О. Лінник, С. Литвиненко, С. Мартиненко, М. Марусинець, О. Матвієнко, О. Митник, О. Оліяр, І. Осадченко, І. Пальшкова, Д. Пашенко, Л. Петухова, Р. Пріма, О. Сорока, С. Стрілець, Г. Тарасенко, О. Фізеші, О. Федій, О. Хижна, Л. Хомич, Л. Хоружа, О. Ярошинська та ін.).

Проте в умовах сьогодення, досить гостро стоїть питання розроблення державних стандартів професійної освіти. Так, Л. Коваль, маючи величезний досвід із розробки вищевказаних стандартів, тісно співпрацюючи із академіками О. Савченко та В. Бондарем, наголошує на тому, що входження України до європейського освітнього простору та представлений у проекті Концепції української загальноосвітньої школи поділ на цикли (адаптивно-ігровий та базовий) початкового навчання саме актуалізували проблему створення Державних стандартів професійної освіти нового покоління [1, с. 42].

Варто підкреслити, що всі запропоновані зміни в початковій ланці освіти вимагають професійної підготовки фахівця, здатного працювати в нових умовах, реалізовувати на практиці запропоновані інновації.

У Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року серед ключових компетентностей, якими повинен оволодіти

учень є компетентності в природничих науках і технологіях, екологічна грамотність і ведення здорового способу життя [8].

Порушуючи проблему екологізації педагогічного процесу в початковій ланці освіти, у наших наробках ми постійно вдосконалювали напрямки здійснення зазначеного процесу на практиці, оскільки тільки еколого орієнтований учитель здатен формувати еколого орієнтованого молодшого школяра.

Слід зазначити, що в авторській монографії «Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика» [6] науково обґрунтовано такі важливі складові педагогічного супроводу формування еколого орієнтованих майбутніх учителів початкової школи:

- організація спеціальної підготовки викладачів експериментальних ВНЗ з формування зазначених цінностей у процесі впровадження професійно спрямованого теоретико-методичного семінару «Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи у діяльності педагога вищої школи», індивідуальних та колективних консультацій;

- створення професійно спрямованого середовища, в основу якого закладено використання світоглядно-ціннісних форм вітакультурного зростання учасників розвивальних навчальних відносин, реалізації відповідального ставлення до власної життєдіяльності та набуття досвіду творення себе як унікальної цілісності й індивідуальності під час виконання дослідницьких екологічних та еколого-педагогічних завдань;

- наповнення навчально-виховного процесу (викладання навчальних дисциплін, виховного впливу, НДР, педагогічної, навчально-польової та інших видів практик) екологічним змістом і спрямування його на формування у майбутніх учителів початкової школи екологічних цінностей;

- упровадження у ВНЗ розгалуженої системи позааудиторної роботи екологічного змісту з метою цілеспрямованого розвитку й активізації творчого самовиявлення майбутніми педагогами екологічних цінностей;

- виявлення особливостей педагогічного впливу на стимулювання професійної рефлексії та професійної готовності студентів до формування у молодших школярів екологічних цінностей;

- удосконалення авторського науково-методичного забезпечення формування еколого орієнтованих майбутніх учителів початкової школи [6, с. 51-152].

Слід виокремити такі важливі етапи процесу формування еколого орієнтованих майбутніх учителів початкової школи в системі професійної підготовки: 1) підготовчий (забезпечення потреби студентів у засвоєнні еколого орієнтованих знань, спонукання до активних еколого-педагогічних дій, стимулювання інтересу до саморозвитку власних можливостей і здібностей здійснювати майбутню еколого-

педагогічну діяльність та позитивного емоційного ставлення до неї, емоційної оцінки); 2) змістово-практичний (формування системи еколого орієнтованих знань майбутніх учителів початкової школи; активізація процесу регуляції майбутньої еколого-педагогічної діяльності та поведінки на основі екологічних цінностей студента; стимулювання його інтелектуальної активності, в основі якої самоаналіз, самоконтроль, самооцінка у співвіднесенні власних здатностей і можливостей свого реального «Я-екоціннісного» з ідеальним «Я-екоціннісним», чого вимагає майбутня еколого-педагогічна діяльність); 3) результативний (моніторинг процесу формування екологічних цінностей).

Вважаємо за доцільно підкреслити, що дієвості педагогічного супроводу сприяють: наявність у студентів позитивної мотивації до екологічної й еколого- педагогічної діяльності; поетапність і неперервність формування екологічних цінностей; екологізація змісту гуманітарних, природничих, професійно орієнтованих дисциплін; створення можливостей для саморозвитку й самореалізації студентів у процесі навчання та проходження педагогічної практики в початковій школі; моніторинг процесу формування компонентів екологічних цінностей.

Варто зазначити, що підготовка еколого орієнтованого майбутнього фахівця початкової школи не може ефективно здійснюватися без оновлених науково-методичних видань на засадах компетентісно орієнтованого підходу. Маючи досвід у розробці зазначених видань, ми намагалися зосередити увагу на проблемному викладі матеріалу, стимулюванні дослідницьких умінь майбутніх фахівців, здійснювати орієнтацію на апарат видання, який полегшує розуміння матеріалу. У посібниках чітко виокремленні діагностичні засоби контролю навчальних досягнень майбутніх фахівців, а саме закриті та відкриті тести, різнорівневі творчі завдання, які надають можливість визначити рівень підготовки студентів до відповідного виду діяльності, а також вчасно окреслити напрямки усунення виявлених недоліків.

Удосконалюючи навчально-методичне забезпечення з окресленої проблеми, нами видано ще три навчально-методичні посібники, а саме: «Методика навчання освітніх галузей «Природознавство» та «Суспільствознавство», «Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи», «Ноосферна освіта еколого орієнтованого майбутнього вчителя початкової школи» [4; 2; 5]. До речі погоджуємося з позицією Л. Петухової щодо перспективності електронних посібників, відповідно у 2016 р. у співавторстві із К. Степанюк студентам запропонували перероблений другий посібник в електронному варіанті [3].

Проблема підготовки еколого орієнтованого майбутнього фахівця початкової ланки освіти не оминає питання біо(еко)етики.

Аналіз світоглядного підґрунтя сучасної біо(еко)етики свідчить, що вона прагне до психічних ціннісних пріоритетів, розвиває сучасну глобальну мораль толерантності, яка будується на визнанні унікальності всіх проявів життя, обґрунтовує особисту відповідальність суб'єкта за його моральні вчинки.

Відповідно з 2017-2018 н.р. року для студентів-магістрантів спеціальності 013 Початкова освіта факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв БДПУ впроваджено новий курс «Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи». Метою курсу є формування готовності магістрантів до впровадження у цілісний педагогічний процес початкової школи технології формування біо(еко)етично орієнтованих молодших школярів. Курс розраховано на 4 кредити (120 год., з них – 10 год. лекцій, 10 год. практичних).

Завдання курсу:

- сформувати уявлення про біо(еко)етику та біо(еко)етичну діяльність учителя початкової школи;
- навчити майбутніх учителів добирати й розробляти біо(еко)етично орієнтовані завдання для молодших школярів;
- свідомо й творчо підходити до відбору змісту, форм, методів і засобів у процесі формування екологічних цінностей молодших школярів;
- закріпити теоретичні знання та практичні вміння студентів-магістрантів з технології формування біо(еко)етично орієнтованої поведінки молодших школярів;
- виробити у студентів-магістрантів уміння орієнтуватися в сучасних дослідженнях науковців з проблеми підготовки біо(еко)етично орієнтованої особистості та впроваджувати їх на практиці.

Запропонований навчально-методичний посібник до цього курсу [7] включає такі теми: Біо(еко)етика як концептуальна основа етичного виховання школярів; Проблема формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи як складових біо(еко)етичної освіти в сучасних дослідженнях; Формування біо(еко)етично орієнтованого молодшого школяра на уроках природознавства; Формування біо(еко)етичних умінь у молодших школярів на «Уроках для стійкого розвитку. Школа друзів планети» (1-2 кл.) та «Моя щаслива планета» (3-4 кл.); Біо(еко)етичне виховання молодших школярів на уроках природознавства; Природотерапія як технологія в біо(еко)етично орієнтованому педагогічному процесі початкової школи; Підготовка майбутніх учителів початкової школи на засадах біо(еко)етики.

Слід акцентувати увагу на тому, що в аудиторній роботі зі студентами найефективнішими в цьому процесі виявляються колективні та групові форми, методи стимулювання унікальності сприйняття й пояснення самими студентами нових еколого-педагогічних явищ, діалог і дослідницька наукова еколого орієнтована взаємодія, в якій органічно

поєднуються свіжість наукових думок майбутніх педагогів та досвідчених науковців.

Отже, питання удосконалення еколого орієнтованої навчально-методичної літератури у контексті стандартизації професійної підготовки майбутніх фахівців початкової освіти є досить актуальним. Жодним чином не можна зупинитися у цьому напрямку, оскільки професійна підготовка вказаного фахівця повинна відповідати сучасним запитам в умовах реалізації Нової української школи.

Список використаних джерел

1. Коваль Л. В. Професійна підготовка майбутніх учителів початкової школи: стан та перспективи розвитку / Л. В. Коваль // Початкова освіта. – 2017. – №1. – С. 39-42.

2. Крамаренко А.М. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи : навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів спец. 7.01010201 (8.01010201) «Початкова освіта»] / Алла Крамаренко, Катерина Степанюк. – [2-ге вид., перероб. і допов.]. – Бердянськ: Видавець Ткачук О.В., 2015. – 352 с.

3. Крамаренко А.М. Сучасні технології ознайомлення молодших школярів з об'єктами природи : електр. навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів спец. 7.01010201 (8.01010201) «Початкова освіта»] / Алла Крамаренко, Катерина Степанюк. – [3-є вид., перероб. і допов.]. – Бердянськ, 2016. – 362 с.

4. Крамаренко А. М. Методика навчання освітніх галузей «Природознавство» та «Суспільствознавство»: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта»] / Алла Крамаренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2015. – 476 с.

5. Крамаренко А. М. Ноосферна освіта еколого орієнтованого майбутнього вчителя початкової школи: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів спеціальності 8.01010201 «Початкова освіта»] / Алла Крамаренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. – 186 с.

6. Крамаренко А. М. Формування екологічних цінностей майбутніх учителів початкової школи: теорія і практика: [монографія] / А. М. Крамаренко. – Запоріжжя: КПУ, 2014. – 380 с.

7. Крамаренко А. Біо(еко)етична діяльність учителя початкової школи: навч. посіб. [для студ. вищ. пед. навч. закладів спеціальності 013 «Початкова освіта»] / Алла Крамаренко. – Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2017. – 196 с.

8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа” на період до 2029 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: